

Европейски съд по правата на човека

Кийнан срещу Обединеното кралство (Keenan v. the United Kingdom)

жалба № 27229/95 г.

Решение от 3 април 2001 г. на III отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 2: право на живот; **чл. 3:** забрана за изтезания, нечовешко или унижително отнасяне; **чл. 13:** ефикасно вътрешноправно средство за защита

Обхватът на позитивното задължение по чл. 2 следва да се тълкува по начин, който не налага на властите невъзможно или непропорционално бреме.

Отнасянето към психичноболен човек може да е несъвместимо със стандартите на чл. 3, дори и ако лицето не е в състояние да посочи конкретни неблагоприятни последици.

Ако психическото състояние на затворника не му позволява да се възползва от каквото и да било налично средство за защита срещу наложено му дисциплинарно наказание, това обосновава не отсъствието на нужда от такова средство, а напротив – нуждата от автоматичен преглед на наказанието. Затворникът има право на средство за защита, което би могло да доведе до отмяна на наложено му дисциплинарно наказание, преди то да бъде приведено в изпълнение или изтърпяно.

При нарушения на чл. 2 и чл. 3, които са едни от най-фундаменталните разпоредби на Конвенцията, компенсацията за неизмуштествени вреди по принцип следва да бъде на разположение като част от възможните средства за поправяне на нарушението.

Факти по делото

Жалбоподателката е майка на Марк Кийнан, който се обесил на 15 май 1993 г., на 28 годишна възраст, в затвора, където изтърпявал наказание лишаване от свобода.

От 21 годишна възраст Марк Кийнан получавал периодично лечение с антипсихотични медикаменти. Анамнезата му включвала симптоми на параноя, агресия и съзнателно самонараняване, а поведението му било на моменти непредсказуемо.

През ноември и декември 1992 г. на два пъти бил лекуван в болница, след като си инжектирал свръхдози инсулин. На 18 декември, веднага след изписването му, бил задържан под стража за побой над приятелката му. Бил приет в здравната служба към затвора за наблюдение и преценка на състоянието му. На 24 декември бил освободен под гаранция.

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

Кийнан постъпил отново в затвора на 1 април 1993 г., след като бил осъден на четири месеца лишаване от свобода за нанесения побой, и пак бил приет в здравната служба за наблюдение и преценка. На 5 април главният лекар на затвора д-р Кейт се консултирал с психиатъра д-р Робъртс, лекувал Кийнан преди постъпването му в затвора. На 14 април затворникът се барикадирал в здравната служба в знак на протест срещу преместването му в обикновена килия. По повод инцидента му било наложено условно наказание от 14 дни допълнително лишаване от свобода. На 16 април той бил преместен в обикновена килия, но следващата вечер бил върнат в здравната служба, тъй като си бил направил примка от чаршаф. Кийнан бил настанен в немебелирана килия и поставен на наблюдение през 15 минути. Последваляят нов опит за преместването му в обикновена килия също бил неуспешен, тъй като Кийнан изпитвал паника и параноя. На 29 април бил прегледан от приходящия психиатър на затвора д-р Роу, който посочил, че Кийнан е стар негов пациент, и предписал промяна на медикаментите. Отбелязал, че Кийнан няма готовност да бъде настанен заедно с другите затворници и трябва да бъде в самостоятелна килия.

На 30 април психическото състояние на Кийнан се влошило, проявил агресия и параноя. Д-р Сийли, който нямал психиатрична подготовка, приел, че това се дължи на промяната на медикаментите, поради което предписал отново старите лекарства. В 18 ч. Марк Кийнан нападнал двама болнични служители, единия от които сериозно. Бил настанен в немебелирана килия в здравната служба и поставен на наблюдение през 15 минути. На 1 май д-р Бикертън, който имал шестмесечна подготовка по психиатрия, удостоверил, че Кийнан е годен да се изправи пред началника на затвора във връзка с нападението и да бъде изолиран в наказателния корпус на затвора. Същия ден, по разпореждане на заместник-началника на затвора, той бил изолиран в наказателния корпус, което означавало много ограничени контакти с персонала и никакви с други затворници. По-късно следобед обаче бил върнат в немебелирана килия в здравната служба и поставен на наблюдение през 15 минути, тъй като заплашвал, че ще се самонарани. На 3 май заявил, че се чувства добре, и с негово съгласие отново бил изолиран в наказателния корпус. От този момент до самоубийството му на 15 май в здравния му картон не били направени вписвания, с изключение на едно съобщение за дадено лекарство. Кийнан бил посещаван редовно в рамките на обичайните сутрешни визитации в изолатора, извършвани от д-р Брадли, която нямала психиатрична подготовка.

В книгата за събитията в изолационния корпус обаче били направени редица вписвания за Марк Кийнан в периода 4 – 10 май. Посочвало се, че той проявявал агресия, обиждал и заплашвал персонала, имал странно поведение, през първите дни отказвал да взема лекарствата си.

Заместник-началникът се произнесъл по нападението над служителите на 14 май - около две седмици след събитието. Марк Кийнан бил намерен за виновен и му било наложено наказание 28 дни допълнително лишаване от свобода, заедно със 7 дни лишаване от контакти и изключване от работа, в изолационния корпус. Към онзи момент оставали само девет дни до освобождаването му, което с наказанието било отложено за 20 юни 1993 г.

На следващата сутрин – 15 май, д-р Бикертън посетил затворника, който изглеждал спокоен и се държал учтиво. Заместник-началникът също го посетил и по-късно обяснил, че Кийнан бил леко възбуден, но се успокоил, когато му казали, че ще може да си купува цигари. Следобед затворникът бил посетен от приятел, според когото бил разстроен от увеличението на наказанието, но иначе в

добро състояние на духа. Служителят, върнал Кийнан в килията му след посещениято, си спомня, че той бил много приказлив и изглеждал в добро разположение. Друг служител на затвора видял Кийнан около 15:15 ч. и според него той изглеждал добре.

По-късно, към 18:25-18:30 ч., дежурният отсъствал за десетина минути. Когато се върнал, забелязал, че някой е изключил звуковата аларма за неговата площадка, но имало светлинен сигнал. Дежурният повикал свой колега и двамата веднага отишли в килията на Марк Кийнан. В 18:35 ч. го открили да виси от решетките с помощта на примка, направена от чаршаф. В 19:05 ч. бил обявен за мъртъв.

В определен момент преди самоубийството, Марк Кийнан бил натиснал алармата в килията си – според дежурния служител очевидно по време на отиването му до тоалетната.

В писмо без дата до д-р Робъртс, получено по-късно, Кийнан пишел, че не издържа повече, че се чувства нестабилен и че лекарите не му помагат. Молел д-р Робъртс да го лекува след освобождаването му и да изпрати становище до началника на затвора.

При проведеното коронерско разследване¹ съдебните заседатели приели, че смъртта на Кийнан е нещастен случай.

Жалбоподателката била консултирана от адвокат от Съвета за безплатна правна помощ, който я уведомил, че по вътрешното право няма изгледи да получи обезщетение за смъртта на сина си. Въз основа на това мнение не ѝ била отпусната безплатна правна помощ за предявяване на иск.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Относно твърдяното нарушение на чл. 2 от Конвенцията

82. Жалбоподателката се оплаква, че администрацията на затвора се е отнесла със сина ѝ по начин, който е в нарушение на задължението ѝ да защити живота му.

83. Правителството оспорва това твърдение, а Комисията е приела с 15 срещу 5 гласа, че не е налице нарушение на тази разпоредба.

“88. Съдът припомня, че първото изречение на чл. 2, т. 1 задължава държавата не само да се въздържа от умишлено и неправомерно лишаване от живот, но също и да предприема подходящи стъпки за опазване живота на лицата под нейна юрисдикция (виж решението по делото *L.C.B. срещу Обединеното кралство*² от 09.06.1998 г., *Reports of judgments and decisions* 1998-III, стр. 1403, § 36). Това включва първостепенното задължение на държавата да гарантира правото на живот, като създаде ефикасни наказателноправни разпоредби за възпиране извършването на престъпления срещу личността, подкрепени от механизъм за правоприлагане с оглед предотвратяване, ограничаване и наказване нарушенията на такива разпоредби. То обхваща при съответни обстоятелства и позитивното задължение на властите да вземат превантивни оперативни мерки, за да защитят индивид, чийто живот е застрашен от престъпни действия на друг индивид (виж решението по делото *Осман срещу Обединеното кралство*³ от 28.10.1998 г., *Reports* 1998-VIII, § 115).

¹ Особено разследване при смъртни случаи, провеждано в Обединеното кралство - б.пр.

² *L.C.B. v. the United Kingdom*

³ *Osman v. the United Kingdom*

89. Като се имат предвид трудностите при поддържане на реда в съвременните общества, непредсказуемостта на човешкото поведение и оперативният избор, който трябва да се прави с оглед на приоритетите и ресурсите, обхватът на позитивното задължение следва да се тълкува по начин, който не налага на властите невъзможно или непропорционално бреме. Поради това не всеки твърдящ риск за живота може да доведе до изискване по Конвенцията властите да предприемат оперативни мерки, за да предотвратят материализирането му. За да възникне позитивно задължение, трябва да се установи, че те са знаели или е трябвало да знаят в съответния момент за съществуването на действителен и непосредствен риск за живота на конкретен индивид от престъпни действия на трето лице и че в рамките на правомощията си са пропуснали да вземат мерки, за които разумно може да се очаква, че биха избегнали този риск (виж цитираното решение по делото *Осман*, § 116). По това дело Съдът е трябвало да прецени до каква степен казаното се прилага, когато опасността за едно лице произтича от самоувреждане.

90. Относно затворниците Съдът вече е имал повод да подчертае, че лишените от свободата си лица са в уязвимо положение и че властите са длъжни да ги защитават. В тежест на държавата е да даде сметка за всички увреждания, претърпени по време на задържането, и това задължение е особено строго в случай на смърт на лицето (виж например *Салман срещу Турция*⁴ [GC] no. 21986/93, ECHR 2000-VII, § 99). Може да се отбележи, че тази необходимост от щателно проучване е призната от вътрешното право на Англия и Уелс, където автоматично се провежда разследване в случай на смърт в затвора и където вътрешните съдилища приемат, че администрацията на затворите е длъжна да полага грижи за задържаните лица.

91. Правителството твърди, че в случаите, когато лицето отнема собствения си живот, са налице особени обстоятелства с оглед на принципите за достойнство и свобода на волята, които забраняват всяко насилствено лишаване на индивида от свобода на избор и действие. Съдът вече е приемал, че върху превантивните мерки на властите неизбежно биха се поставили ограничения поради, например в контекста на полицейски действия, гаранциите на членове 5 и 8 от Конвенцията (виж цитираното решение *Осман*, §§ 116 и 121). Администрацията на затвора също следва да изпълнява задълженията си по начин, съвместим с правата и свободите на засегнатото лице. Има общи мерки и превантивни действия, които могат да се използват за ограничаване възможностите за самоувреждане, без да се засегне свободата на волята на лицето. От обстоятелствата в конкретния случай ще зависи дали по отношение на затворника са необходими по-строги мерки и дали прилагането на такива мерки е разумно.

92. В светлината на гореизложеното Съдът разгледа въпроса дали властите са знаели или е трябвало да знаят, че за Марк Кийнан съществува реална и непосредствена опасност от самоубийство, и ако това е било така, дали те са предприели всички действия, които разумно биха могли да се очакват от тях, за да предотвратят тази опасност.”

93. Не се спори, че Кийнан е имал психическо страдание, но правителството оспорва твърдението на жалбоподателката, че е бил шизофреник. Релевантността на разликата е в това, че като диагностициран шизофреник той би могъл да страда от състояние, при което рискът от извършване на самоубийство е

⁴ *Salman v. Turkey*, решение на голямото отделение

добре известен и висок. Съдът отбелязва, че в материалите по делото липсва официална диагноза шизофрения, която да е била поставяна от психиатър, лекувал Кийнан.

94. Съдът констатира обаче, че администрацията на затвора е била наясно, че проблемът на Марк Кийнан е хроничен и включва психоза, както и че той има самоубийствени наклонности. Следователно властите са знаели, че той представлява потенциална опасност за собствения си живот.

95. Главният лекар на затвора е изразил известно съмнение относно искреността на заканите на Марк Кийнан, който според него се опитвал да манипулира администрацията, за да остане в болничното крило. Съдът обаче вижда смисъл в аргумента на жалбоподателката, че рискът за сина ѝ е бил не само от преднамерено, но и от непреднамерено самоубийство, с цел манипулиране на персонала. Съдът счита, че неговото душевно състояние е било такова, че заплахите му е трябвало да бъдат вземани насериозно и в този смисъл са били реални. Непосредствеността на риска обаче е вариала - Кийнан е имал периоди, в които е изглеждал нормално или поне способен да се справи със стреса, на който е бил изложен, поради което не може да се направи извод, че той е бил в непосредствена опасност през целия период на задържането. Променливостта на състоянието му обаче е изисквала да бъде внимателно наблюдаван.

96. Съответно възниква въпросът, дали администрацията на затвора е предприела всички действия, които разумно са се очаквали от нея, предвид характера на риска.

97. Съдът припомня, че след приемането на Марк Кийнан в затвора не са възниквали никакви инциденти до момента, в който е било предложено преместването му от здравната служба в обикновена килия. След това в килията му е била намерена примка и той е бил върнат в здравната служба. Последвалият опит да бъде преместен отново в нормална килия също е бил неуспешен. Скоро след това той нападнал двама служители на затвора и бил поставен в изолация, но поради заплахи със самоубийство бил върнат в здравната служба и поставен под наблюдение. След като настъпило подобрение в поведението му, по негово искане бил изолиран отново, като бил посещаван ежедневно от лекар. В периода между 3 и 7 май проявявал безпокойство, отказал да взема лекарства и имал пристъп на агресия, след което не били регистрирани други инциденти до момента на самоубийството му на 15 май. След налагането на наказание за извършеното нападение, посетилият го приятел и дежурният офицер забелязали, че той изглежда в добро състояние на духа.

98. Съдът намира, че като цяло властите са реагирали адекватно на поведението на Марк Кийнан, като са му осигурявали болнично лечение и наблюдение, когато е проявявал самоубийствени склонности. Бил му е осигурен ежедневен медицински надзор от лекарите на затвора, които двукратно са се консултирали с външни психиатри, запознати с пациента. На 15 май не е имало причини властите да считат, че той се намира в неспокойно душевно състояние, което би могло да доведе до опит за самоубийство. При тези обстоятелства не е видно те да са пропуснали каквато и да било мярка, която разумно биха могли да предприемат, например наблюдение през 15 минути. Нещастно стечение на обстоятелствата е било, че звуковата аларма е била деактивирана, но визуалната аларма е функционирала и е била забелязана от персонала, макар и не веднага. Жалбоподателката не твърди, че този проблем е изиграл някаква съществена роля за смъртта на Марк Кийнан.

99. Тя поддържа обаче, че съпътстващите събития е следвало да се преценят като повишаващи риска от самоубийство и че властите са нарушили задълженията си, като не са оценили правилно годността на сина ѝ да бъде поставен в изолация и са му наложили наказание. Обръща внимание, че никой от лекарите в затвора не е бил психиатър, и твърди, че е следвало да се предвиди вероятността дисциплинарното наказание да увеличи стреса за лабилната му психика и да се направи консултация с психиатър.

100. Съдът счита, че тези доводи са до известна степен спекулативни. Не е известно какво е накарало Марк Кийнан да се самоубие. Повдигнатият въпрос относно стандарта на положените за него грижи през дните преди смъртта му следва да се разгледа по-скоро в рамките на чл. 3 от Конвенцията.

101. Съдът заключава, че в настоящия случай не е налице нарушение на чл. 2 от Конвенцията.⁵

II. Относно твърдяното нарушение на чл. 3 от Конвенцията

102. Жалбоподателката се оплаква, че през месец май 1993 г. синът ѝ е бил подложен на нечовешко и/или унижително отношение от администрацията на затвора, в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

103. Правителството оспорва това твърдение, а Комисията е приела с 11 срещу 9 гласа, че няма нарушение на чл. 3.

104-105. Жалбоподателката се позовава на практиката на Съда относно положението на подчиненост и безпомощност на душевноболните (виж например решението по делото *Херцегфалви срещу Австрия*⁶ от 24 септември 1992 г., А.244, стр. 25-26, § 82). Поддържа, че за тях едно иначе правомерно и оправдано третиране може да доведе до страдание и сломяване на физическата им и психическа устойчивост и че на сина ѝ не са били осигурени адекватни специализирани лекарски грижи.

106-107. Според правителството, ако Кийнан е изпитвал чувства на безпомощност, страх и пр., във всички случаи не е налице изискването за прилагане на чл. 3 ниво на суровост, нито нещо повече от нормалния за всяко наказание елемент на унижение. Властите изпълнили задължението си за осигуряване на адекватни медицински грижи.

108. Съдът припомня, че малтретирането следва да достигне минимално ниво на суровост, за да попадне в обхвата на чл. 3 (виж, наред с други източници, решението по делото *Текин срещу Турция*⁷ от 09.06.1998 г., *Reports* 1998-IV, § 52).

109. При преценката дали дадено наказание или отнасяне е “унижително” Съдът взема предвид и дали то е имало за цел да унизи лицето, а за последица - негативно отражение върху неговата личност по начин, несъвместим с чл. 3 (виж например решението по делото *Ранинен срещу Финландия*⁸ от 16.12.1997 г., *Reports* 1997-VIII, стр. 2821-22, § 55). Отнасянето също така следва да е могло да породи чувства на страх, страдание и малоценност, способни да унижат жертвата и да пречупят нейната физическа и морална устойчивост (виж решението по делото *Ирландия срещу Обединеното кралство*⁹ от 18.01.1978 г., А. 25, стр. 66, §

⁵ Решението е единодушно.

⁶ *Herczegfalvy v. Austria*

⁷ *Tekin v. Turkey*

⁸ *Raninen v. Finland*

⁹ *Ireland v. the United Kingdom.*

167) или да я накарат да действа против волята или съвестта си (виж например мнението на Комисията по *Гръцкото дело*¹⁰, раздел IV, стр. 186).

“110. В контекста на настоящата жалба е релевантно да се припомни и че властите са длъжни да охраняват здравето на лицата, лишени от свобода (*Хуртадо срещу Швейцария*¹¹, доклад на Комисията от 08.07.1993 г., А.280, стр. 16, § 79). Липсата на адекватно лечение може да представлява отнасяне, противно на чл. 3 (виж решението по делото *Илхан срещу Турция*¹² [GC] по. 22277/93, ECHR 2000-VII, § 87). По-специално, когато става дума за душевноболни лица, при преценката дали разглежданото отнасяне или наказание противоречи на стандартите на чл. 3 следва да се държи сметка и за тяхната уязвимост и в някои случаи неспособност да се оплачат по разбираем начин или изобщо да се оплачат от начина, по който са били засегнати от определено отнасяне (виж например решението по делото *Херцегфалви срещу Австрия*¹³ от 24.09.1992 г., А.244, § 82; *Аертс срещу Белгия*¹⁴ от 30.07.1998 г., *Reports* 1998-V, стр. 1966, § 66).”

111. Съдът припомня, че Марк Кийнан е страдал от хронично душевно разстройство с психотични и параноични елементи. Не може да се спори, че в периода от постъпването му в затвора до смъртта му той е изпитвал страдание и безпокойство. Полученото след смъртта му писмо до неговия лекар говори за силно отчаяние. Все пак, както са приели мнозинството от членовете на Комисията, не е възможно със сигурност да се установи до каква степен симптомите му и неговата смърт са резултат от наложените от властите условия на лишаването му от свобода.

“112. Съдът обаче счита, че това затруднение не е решаващо по отношение на въпроса дали властите са изпълнили задължението си по чл. 3 да защитят Марк Кийнан от третиране или наказание, нарушаващи тази разпоредба. Макар и да е вярно, че тежестта на физическото или психическо страдание в резултат на определена мярка е била съществено съображение по много от делата, разгледани от Съда по чл. 3, има обстоятелства, при които доказването на действителното въздействие върху лицето може да не е основен фактор. Например използването на физическа сила по отношение на лице, лишено от свобода, когато тя не е станала абсолютно необходима поради собственото му поведение, унижава човешкото достойнство и по принцип представлява нарушение на правото по чл. 3 (виж решението по делото *Рибич срещу Австрия*¹⁵ от 04.12.1995 г., А.336, стр. 26, § 38, и цитираното решение *Текин*, стр. 1517-18, § 53). Подобно на това, отнасянето към душевноболен човек може да е несъвместимо със стандартите, наложени от чл. 3 в защита на фундаменталното човешко достойнство, дори и ако лицето не е в състояние или не е способно да посочи каквито и да било конкретни неблагоприятни последици.”

113. В настоящия случай на Съда прави впечатление липсата на вписвания в медицинския картон на Марк Кийнан в периода от 5 май до смъртта му на 15 май 1993 г., като се има предвид, че опасността от самоубийство е могла да бъде разпозната и че той е преживявал допълнителен стрес, който е могъл да бъде предвиден във връзка с изолацията и последвалото дисциплинарно наказание. При положение, че в грижите за Кийнан са били ангажирани много лекари, това

¹⁰ Greek Case

¹¹ *Hurtado v. Switzerland*

¹² *Ilhan v. Turkey*, решение на голямото отделение.

¹³ *Herczegfalvy v. Austria*

¹⁴ *Aerts v. Belgium*

¹⁵ *Ribitsch v. Austria*.

показва недостатъчно усърдие за пълно и подробно отразяване на психическото му състояние и подкопава ефективността на всякакъв процес на наблюдение или надзор. Обяснението на д-р Кейт, че липсата на вписвания означава липса на данни за вписване, не е удовлетворително предвид бележките в книгата за събитията в същия период.

114. Освен това, въпреки консултациите с двама познаващи Кийнан психиатри – веднъж при приемането му и по-късно на 29 април 1993 г. – Съдът отбелязва, че след това не са правени други такива. Лекарят на затвора, който не е имал психиатрична подготовка, върнал старите медикаменти на Кийнан, без да се консултира с психиатъра, който предложил промяна на лечението. Последвало нападението над двамата служители. След това не е била извършена консултация с психиатър нито за бъдещото му лечение, нито за годността му да изтърпи наказание.

“115. Липсата на ефективно наблюдение върху състоянието на Марк Кийнан и на информиран принос на психиатър в оценката и лечението му разкриват съществени дефекти в медицинските грижи за психичноболно лице, за което се знае, че съществува риск от самоубийство. Късното налагане при тези обстоятелства на сериозно дисциплинарно наказание – 7 дни изолация в наказателния корпус и 28 дни допълнително лишаване от свобода, постановени две седмици след събитието и само девет дни преди очакваната дата на освобождаването – което е напълно възможно да застраши физическата и моралната му устойчивост, е несъвместимо с изисквания стандарт на отнасяне към душевноболно лице. То следва да се счита за съставляващо нечовешко и унижително отнасяне и наказание по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

Съответно, Съдът намира нарушение на тази разпоредба.”¹⁶

III. Относно твърдяното нарушение на чл. 13 от Конвенцията

116. Жалбоподателката твърди, че не разполага с ефикасни вътрешноправни средства за защита във връзка с оплакванията си и се позовава на чл. 13.

Правителството оспорва твърдението, а Комисията единодушно намира нарушение на тази разпоредба въз основа на това, че жалбоподателката не е имала средство за защита, годно да установи отговорността на властите във връзка със смъртта на сина ѝ и да ѝ предостави възможност да получи компенсация.

122. Съдът припомня, че средството за защита, изисквано от чл. 13 от Конвенцията, следва да е “ефикасно” както по закон, така и на практика. По-специално, упражняването му не трябва да бъде неоправдано възпрепятствано от действията или бездействията на ответната държава (виж решението по делото [Аксой срещу Турция](#)¹⁷ от 18.12.1996 г., *Reports* 1996-VI, стр. 2286, § 95; *Айдън срещу Турция*¹⁸ от 25.09.1997 г., *Reports* 1997-VI, стр. 1895-96, § 103; *Каѝа срещу Турция*¹⁹ от 19.02.1998 г., *Reports* 1998-I, стр. 329-30, § 106).

Предвид фундаменталното значение на правото на защита на живота, чл. 13 изисква наред с плащането на компенсация, където това е уместно, още и задълбочено и ефикасно разследване, годно да доведе до идентифициране и наказване на лицата, отговорни за лишаването от живот, включително ефективен

¹⁶ Решението е взето с мнозинство от 5 гласа срещу 2.

¹⁷ *Aksoy v. Turkey*.

¹⁸ *Aydin v. Turkey*

¹⁹ *Kaya v. Turkey*

достъп на жалбоподателя до процедурата по разследване (виж цитираното решение *Кайа*, стр. 330-31, § 107).

123. Въз основа на доказателствата по настоящото дело Съдът намери, че правителството е отговорно по чл. 3 от Конвенцията за нечовешко и унижително третиране и наказване на душевноболния Марк Кийнан преди смъртта му в затвора. Поради това оплакванията на жалбоподателката в тази връзка са “защитими” за целите на чл. 13 във връзка с чл. 2 и чл. 3 от Конвенцията (виж решението по делото *Бойл и Райс срещу Обединеното кралство*²⁰ от 27.04.1988 г., А.131, стр. 23, § 52; горещитираното *Кайа*, § 107, и *Яша срещу Турция*²¹ от 02.09.1998 г., *Reports* 1998-VI, стр. 2442, § 113).

124. Съдът отбелязва, че от гледна точка на чл. 13 възникват два въпроса: дали самият Марк Кийнан е имал средство за защита във връзка с наложеното му наказание и дали след самоубийството му жалбоподателката, от свое име или като негова наследница, е разполагала със средство за защита.

125. Наказанието на Марк Кийнан е било наложено на 14 май 1993 г., а той се е самоубил на 15 май. Комисията е приела, че правителството не може да бъде държано отговорно за това, че не е предоставило средство за защита, което би било на негово разположение в рамките на период от 24 часа. Въпросът обаче е, че Марк Кийнан не е разполагал с никакво средство за защита, което да му предложи шанс да атакува наложените му наказания в рамките на седемте дни изолация и дори в рамките на 28-те дни допълнително лишаване от свобода. Дори и да се приеме, че съдебният контрол е представлявал средство за защита срещу решението на началника на затвора, не е било възможно Кийнан да получи безплатна правна помощ и да подаде жалба в рамките на срока на наказанието. Около 6 седмици е отнемала и процедурата за контрол в рамките на администрацията на затворите. Съдът отбелязва, че според Омбудсмана на затворите не е съществувало експедитивно средство за обжалване от страна на затворници, търсещи бързо удовлетворение.

126. Ако е вярно, както се твърди, че душевното състояние на Марк Кийнан не му е позволявало да се възползва от каквото и да било налично средство за защита, това би обосновало не отсъствието на нужда от такова, а напротив – нуждата от автоматичен преглед на решение като постановеното в случая. Нещо повече, Съдът не е убеден, че наличието на ефикасно средство за оспорване на решението не би повлияло на хода на събитията. Марк Кийнан е бил наказан при обстоятелства, разкриващи нарушение на чл. 3, и съгласно чл. 13 е имал право на средство за защита, което би могло да доведе до отмяната на това наказание, преди то да бъде приведено в изпълнение или изтърпяно. Следователно в това отношение има нарушение на чл. 13.

127. Относно средствата за защита след смъртта на Марк Кийнан, не се спори, че проведеното разследване, макар и да е било полезно за установяване на фактите около смъртта му, не е предоставило средство за установяване отговорността на властите във връзка с твърдяното неправомерно отнасяне или заплащането на обезщетение.

128. Правителството твърди, че жалбоподателката е могла да предяви иск за небрежност като наследница на сина си, претендирайки, че той е претърпял вреди преди смъртта си, или (ако той е оставил зависими лица) по отношение на самата му смърт, по Закона за смъртните случаи при инциденти. Съдът обаче не е убеден, че установяването на небрежност само по себе си би могло да предостави

²⁰ Boyle and Rice v. the United Kingdom.

²¹ Yaşa v. Turkey

ефективно поправяне на нарушенията, от които се оплаква жалбоподателката. Правителството не твърди да е било възможно присъждането на съответно обезщетение и получаването на безплатна правна помощ за търсенето му. То признава, че по смисъла на приложимия закон претърпените страдания и страхове не биха се считали за “нанасяне на вреди”. Освен това жалбоподателката не е зависимо лице и не би могла да претендира обезщетение по Закона за смъртните случаи при инциденти от свое име.

129. Възниква въпросът, дали в разглеждания контекст чл. 13 изисква предоставянето на обезщетение. Съдът, в съответните случаи, предоставя справедливо обезщетение, като признава болката, стреса, безпокойството и чувството на безпомощност за основания за обезщетяване за неимуществени вреди. Съдът счита, че при нарушения на чл. 2 и 3 от Конвенцията, които са едни от най-фундаменталните разпоредби на Конвенцията, компенсацията за неимуществени вреди, произтичащи от нарушението, по принцип следва да бъде на разположение като част от възможните средства за поправянето му.

130. В настоящия случай Съдът заключава, че жалбоподателката е следвало да има възможност да претендира обезщетение за неимуществените вреди, претърпени от самата нея и от нейния син, преди смъртта му.

131. Освен това, въпреки съвкупността от средства, посочени от правителството, жалбоподателката не е разполагала с ефикасно вътрешноправно средство, което да определи носителя на отговорността на смъртта на Марк Кийнан. Съдът счита, че за опечаления родител това е съществен елемент от средството за защита по смисъла на чл. 13.

132. Съответно, налице е нарушение на чл. 13 от Конвенцията²².

Съдът определя обезщетение в размер на 7000 британски лири за неимуществените вреди, претърпени от Марк Кийнан, и 3000 лири за неимуществените вреди, претърпени от жалбоподателката. Присъжда и 21 000 лири за направените разноски.

²² Решението е единодушно.